

NOTĂ INFOMATIVĂ

la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 -XV din 30 mai 2003 (medierea judiciară obligatorie)

1. Temeiul inițierii procesului de elaborare și finalitățile urmărite

La data de 3 iulie 2015, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 137 cu privire la mediere, prin care a reformat instituția medierii în Republica Moldova. În acest context, Curtea Supremă de Justiție a venit cu o serie de propuneri legislative în vederea instituirii medierii judiciare obligatorii, ca o modalitate indispensabilă de soluționare prealabilă și amiabilă a litigiilor.

Astfel, proiectul Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 -XV din 30 mai 2003 a fost elaborat de către Ministerul Justiției în scopul promovării instituției menționate supra.

În plan internațional sunt cunoscute **medierea judiciară** și **medierea extrajudiciară** care se dezvoltă împreună, constituind cele două componente fundamentale ale justiției secolului XXI.

Medierea judiciară și medierea extrajudiciară urmăresc scopuri diferite care, însă, converg spre un deziderat comun: acela de a soluționa, prin sinergie, conflictele în timp util, într-o manieră satisfăcătoare și economică.

Medierea judiciară este flexibilă, rapidă și centrată pe soluționarea litigiului, ea înlătură diverse carențe ale sistemului contradictoriu și reprezintă o alternativă puternică în raport cu un proces care tranșează și mai puțin conciliază. Medierea este perfect adaptată litigiilor care au rezistat tuturor celorlalte forme de înțelegere extrajudiciară. Prin mediere părțile sunt aduse în situația de a-și reasuma litigiul de care s-au desesizat și de a încerca să îl soluționeze potrivit intereselor lor.

Originalitatea medierii judiciare derivă din faptul că aceasta se desfășoară în același cadru judiciar și cu participarea judecătorului care renunță la puterea sa de a stabili dreptul cu scopul de a lăsa părților un spațiu normativ în care ele să determine propria lor decizie.

În prezent, în multe țări medierea joacă un rol important în soluționarea alternativă a litigiilor. Acest subiect a fost considerat ca fiind unul dintre cele mai importante de către Consiliul Europei și Uniunea Europeană (fiind adoptate numeroase Rezoluții, Regulamente, Decizii etc. întru implementarea și dezvoltarea instituției de mediere). Menționăm aici actele adoptate în cadrul Consiliului Europei, la care Republica Moldova este parte:

1. Recomandarea R (81) 7 a Comitetului de Miniștri cu privire la accesul la justiție își propune să încurajeze procedurile care simplifică acest acces, printre care *„concilierea părților și reglementarea diferendelor pe cale amiabilă, înaintea oricărei proceduri judiciare sau în cursul unei proceduri angajate”*.

2. Recomandarea R (86) 12 a Comitetului de Miniștri cu privire la diminuarea sarcinii tribunalelor, preconizează *„reglementarea pe cale amiabilă a diferendelor, fie în afara ordinului judiciar, fie înainte sau după procedura judiciară”*.

3. Recomandarea R (93) 1 a Comitetului de Miniștri cu privire la accesul efectiv la drept și la justiție, pentru persoanele aflate în situație de sărăcie extremă, sugerează accesul efectiv la *„modalitățile extrajudiciare de soluționare a conflictelor..., precum medierea și concilierea,... prin aceasta înțelegându-se beneficiul la ajutorul judiciar sau orice altă formă de asistență a acestor modalități de soluționare a conflictelor”*.

4. Recomandarea R (94) 12 a Comitetului de Miniștri cu privire la independența, la eficacitatea și rolul judecătorilor consacră, ca o veritabilă obligație judiciară, *„încurajarea părților în obținerea unei reglementări pe cale amiabilă”* (a se consulta Principiul V -3, e).

5. Recomandarea R (95) 5, cu privire la îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurii de recurs în materie civilă și comercială, cere în mod expres judecătorului să vegheze asupra *„încurajării la reglementarea pe cale amiabilă”* (a se consulta articolul 6 g).

6. Recomandarea R (98) 1 coroborează recurgerea la medierea familială.

7. Recomandarea R (99) 19 stimulează medierea penală.

8. Recomandarea R 2001) 9 susține „*modalitățile alternative de reglementare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private*”.

9. Recomandarea R (2002) 10 încurajează medierea în materie civilă (adoptată de Comitetul de Miniștri la data de 18 septembrie 2002).

10. Propunerile *Comisiei Europene pentru Eficacitatea Justiției*(CEPEJ) (2007) 14 din data de 7 decembrie 2007, intitulate „*Linii directoare ce vizează îmbunătățirea punerii în practică a recomandărilor existente*”. CEPEJ a elaborat linii directoare și propune măsuri specifice, ce vizează asigurarea unei mai bune aplicări efective a următoarelor recomandări:

Recomandarea (98) 1 cu privire la medierea familială;

Recomandarea (2002) 10 cu privire la medierea în materie civilă;

Recomandarea (99) 19 cu privire la medierea în materie penală;

Recomandarea (2001) 9 cu privire la modalitățile alternative de soluționare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private etc.

Multitudinea aspectelor juridice, financiare, psihosociale și, mai ales, cele privind durata soluționării conflictului prin justiție, cât și apariția „*instituției mediatorului*” fac ca medierea, în calitate sa de **alternativă pentru modernizarea sistemului judiciar** din Republica Moldova, să fie una deosebit de complexă.

În ultimele decenii tot mai multe state au trecut la forma de **mediere**.

În majoritatea țărilor europene instituția medierii este una facultativă, **Italia** făcând excepție prin obligativitatea prezentării părților la mediere înainte de introducerea acțiunii civile în instanța de judecată.

Codul de procedură civilă a **Germaniei** de asemenea prevede aplanarea amiabilă a litigiului, ca fază premărgătoare procesului propriu-zis, prin intermediul așa numitor „*dezbatere judiciare conciliante*”.

Art. 278 alin. (2) CPC a **Germaniei** statuează: „În scopul aplanării amiabile a litigiului dezbaterele judiciare verbale vor fi precedate de o dezbatere judiciară conciliantă, cu excepția cazului când în fața unei instituții de conciliere a avut deja loc o încercare de a ajunge la un acord sau când, în mod vizibil, dezbaterea judiciară conciliantă pare să fie fără vreo perspectivă. ²În cadrul dezbaterii judiciare conciliante instanța de judecată va analiza împreună cu părțile situația de fapt și cea litigioasă prin aprecierea liberă a tuturor circumstanțelor și va pune întrebări în măsura în care va fi necesar. ³Părțile înfățișate urmează să fie audiate personal în aceasta privință.”

În **Japonia**, spre exemplu, medierea este obligatorie în toate cauzele ce țin de dreptul familiei. În **Canada** medierea este obligatorie în toate pretențiile civile.

În **Quebec**, Canada, colectivitatea a ales să încredințeze judecătorilor preocuparea de a acționa ca mediator atunci când un litigiu este adus în fața instanțelor de judecată, însă părțile pot opta și pentru medierea extrajudiciară, dacă își asumă costurile aferente. Pentru numeroase motive referitoare la percepția părților și competențele specifice ale judecătorilor, aceștia sunt prima opțiune. Percepția funcției judiciare, ca fiind fundamentată pe imparțialitate și independență, conferă judecătorului un plus de autoritate morală. Aceasta poate contribui la evitarea abuzurilor de procedură din partea părților și fluidizarea negocierii. Judecătorul mediator este un negociator șlefuit prin uzul, practica și cunoașterea profundă a dreptului. Într-o anumită măsură el acționează ca un dirijor care conduce abil negocierile dintre părți, echilibrează raportul de părți și devine un factor de care favorizează realismul și soluționarea. Dacă judecătorul mediator oferă opțiuni de soluționare, apoi el se ferește de a impune voința sa părților. În cauzele complexe, care implică mai multe părți, autoritatea morală a judecătorului constituie un atusemnețiv pentru soluționarea litigiului.

De la 1 octombrie 2012, medierea a devenit o procedură prealabilă obligatorie și în **Romania**. Conform Legii nr. 192/2006 privind medierea, pentru unele litigii "*instanța va respinge cererea de chemare în judecată ca inadmisibilă în caz de neîndeplinire de către reclamant a obligației de a participa la ședința de informare privind medierea, anterior introducerii cererii de chemare în judecată sau după declanșarea procesului până la termenul dat de instanță în acest scop*", iar de la 1 august 2013 instanțele de judecată sunt obligate, înainte de a judeca cauza, să le ceară părților să soluționeze conflictul pe cale medierii, îndeosebi în cele ce țin de:

- domeniul protecției consumatorilor, când consumatorul invocă existența unui prejudiciu ca urmare a achiziționării unui produs sau unui serviciu defectuos, nerespectarea clauzelor contractuale ori garanțiilor acordate, a existenței unor clauze abuzive cuprinse în contractele încheiate între consumatori și operatorii economici ori a încălcării altor drepturi prevăzute în legislația națională sau a Uniunii Europene în domeniul protecției consumatorilor;
- în materia dreptului familiei: continuarea căsătoriei: partajul de bunuri comune; exercițiul drepturilor părintești; stabilirea domiciliului copiilor; contribuția părinților la întreținerea copiilor; orice alte neînțelegeri care apar în raporturile dintre soți cu privire la drepturi de care ei pot dispune potrivit legii;
- în domeniul litigiilor privind posesia, grănițuirea, strămutarea de hotare, precum și în orice alte litigii care privesc raporturile de vecinătate;
- în domeniul răspunderii profesionale în care poate fi angajată răspunderea profesională, respectiv cauzele de malpraxis, în măsura în care prin legi speciale nu este prevăzută o altă procedură;
- în litigiile de muncă izvorâte din încheierea, executarea și încetarea contractelor individuale de muncă;
- în litigiile civile a căror valoare este sub 50.000 lei, cu excepția litigiilor în care s-a pronunțat o hotărâre executorie de deschidere a procedurii de insolvență, a acțiunilor referitoare la registrul comerțului etc.

Totuși, este de menționat faptul că la 7 mai 2014, Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 266/2014 a declarat neconstituțională Legii nr. 192/2006 privind medierea.

Formal, implementarea mecanismelor alternative de soluționare a litigiilor figurează și pe agenda europeană a Republicii Moldova, ea fiind abordată și în programe de activitate a Guvernului, și în Strategia de reformare a justiției.

2. Principalele prevederi ale proiectului

Proiectul definește medierea judiciară o modalitate obligatorie de soluționare prealabilă și amiabilă a litigiilor, cu ajutorul și sub conducerea instanței de judecată, a litigiilor ce țin de:

- a) protecția consumatorilor;
- b) litigiile de familie;
- c) litigiile privind dreptul de proprietate asupra bunurilor, între persoane fizice și/sau juridice de drept privat;
- d) litigiile de muncă;
- e) litigiile care rezultă din răspunderea delictuală
- f) litigiile succesoriale
- g) litigiile civile a căror valoare este sub 50.000 lei, cu excepția litigiilor în care s-a pronunțat o hotărâre executorie de deschidere a procedurii de insolvență.

În cadrul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului, instanța informează părțile despre legea aplicabilă litigiului, durata procedurilor, posibilele cheltuieli de judecată și posibila soluție asupra cazului și efectele ei pentru participanții la proces.

Completul de judecată va întreprinde măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase și, în acest scop, va putea cere prezentarea lor personală în judecată chiar dacă sânt reprezentate în proces și le va acorda un termen de conciliere, care nu va depăși 15 zile.

În cazul în care părțile sunt de acord să soluționeze litigiul amiabil, completul de judecată va pronunța o încheiere prin care va dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină condițiile tranzacției, confirmate de instanță.

În cazul în care una sau ambele părți nu se prezintă la ședința de soluționare a litigiului sau refuză soluționarea lui pe cale amiabilă ori litigiul nu a putut fi soluționat în termenul prevăzut de art. 182¹ alin. (4), completul de judecată, în termen de 3 zile de la termenul prevăzut la art. 182¹ alin. (4), emite o încheiere nesusceptibilă de atac cu privire la încetarea procedurii de mediere judiciară și transmite dosarul pentru repartizare aleatorie și examinare conform procedurii contencioase, în alt complet de judecată.

3. Fundamentarea economico-financiară

Proiectul nu implică alocări suplimentare din bugetul de stat.

4. Respectarea transparenței în procesul decizional

Proiectul a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md și a fost expediat spre coordonare atât societății civile, cât și instituțiilor interesate.

Viceministru

Nicolae EȘANU